

Detta sista avsnitt bygger på material från Etnologiska arkivets frågelista om marknader och gatumusikanter. Inom varje avdelning presenteras två kapitel, utom inom den sista som innehåller fem. Två av bidragen i denna avslutande avdelning är skrivna på finska och har därför inte varit möjliga att recensera. Genomgående i boken illustreras texten av svartvita fotografier som på olika sätt anknyter till innehållet. Flera av dem verkar ha tagits i samband med de fältarbeten som ligger till grund för varje kapitel.

Syftet med antologin är att analysera olika slags marknader och konsumtionsplatser i Finland. Texterna har tillkommit i studier i etnologi, förklaras det i inledningskapitlet som ger en kort och god överblick över konsumtionsforskning, de förändringar som skett i konsumtionsmiljöer och i hur man konsumerar. Samtidigt presenteras antologins olika bidrag. Att kapitlen i huvudsak är skrivna av studenter förklarar varför Anna Sundelins bidrag om konsumtion i 1700- och 1800-talens England, liksom inledningskapitlet, sticker ut och upplevs som mer drivet författade.

Det etnologiska anslaget tydliggörs i inledningen, där en av redaktörerna, Anne M. Niemi, skriver: ”I fokus står nödvändigtvis inte de ekonomiska transaktioner som sker, utan vad som sker vid sidan av, det vill säga det sociala spelet, ritualerna, drivkrafterna, rutterna och rörelserna i rummet” (s. 5). Det är också detta som de olika kapitlen tar fasta på när de rör sig mellan olika tider och rum, från tjänstefolksmarknader i början av 1900-talet, till samtida medeltidsmarknader och loppmarknader samt kvinnligt shoppande. Konsumtionens historia tecknas med början i marknader som betraktas som sociala och ekonomiska tillställningar med inslag av nöjen. Med varuhusen började konsumenterna istället umgås med saker samtidigt som dessa tidiga köptempel kom att bli en offentlig arena där kvinnor kunde röra sig. Skyltfönster betraktas som en del av spektakelkulturen, där det visuella står i centrum och tjänar som ingång till konsumtion. Shoppingkulturen som fick sitt genombrott på 1960-talet, beskrivs som en urban företeelse som skapar njutning och som ger möjligheter till köp. Att shoppa innebär att man rör sig bland varor, dagdrömmar och planerar framtida inköp. Shopping ses som en företeelse som har likheter med turistindustrins sightseeings. I en yttre beskrivning av konsumtionskulturens förändring talas det om köpcentrumens framväxt och att dessa kan ses som rum för konsumtion snarare än platser som relaterar till lokala kulturer (s. 12).

Även alternativa shoppingformer som loppmark-

naden med sitt oförutsedda utbud diskuteras. Där kan man fynda unika föremål samtidigt som det betraktas som etiskt att utmana konsumtionssamhället genom att handla i andra hand. Även om antologin inte innehåller några djupare teoretiska och metodologiska diskussioner, är den en trevlig läsning som ger en överblick över skilda konsumtionskulturer och hur dessa har förändrats över tid och i skilda rum. Dessutom är det roligt med en satsning riktad mot studenter som på detta sätt får en möjlighet att skriva och att publicera sig.

Anneli Palmsköld, Göteborg

Per-Ola Räf: *Fårkonsulenter på 1700-talet. Biografisk matrikel över eleverna vid Jonas Alströmers schäferskola på Höjentorp och i Alingsås 1736–64*. Kungl. Skogs- och lantbruksakademien, Stockholm 2010. 158 s., ill. ISBN 978-91-85205-89-9.

Enheten för de areella näringarnas historia (ANH) har i sin bokserie Skogs- och lantbrukshistoriska meddelanden gett ut en biografisk matrikel över eleverna vid Jonas Alströmers schäferskola. Den var belägen på kungsgården Höjentorp nära Varnhem i Västergötland under åren 1734–1758. Sistnämnda år flyttade den till Alingsås och lades ned 1765.

Per-Ola (Pelle) Räf har utarbetat matrikeln och trots ett bristfälligt källmaterial lyckats att få fram uppgifter om elevernas och provinsialschäfrarnas liv. Agrarhistorikern Carin Martiin inleder med att placera in skolan i sitt sammanhang.

På svenska kom schäferi att betyda en anläggning för uppfödning av högklassiga får av utländsk ras. Schäferiskolan ingick i ett omfattande 1700-talsprojekt som ständerna antagit och som kallades ”schäferistaten”. Den var ett led i hattarnas merkantilistiska politik. Avsikten var att öka produktionen för avsalu och produktionen av finare ullsorter som skulle hindra import från utlandet. Projektet hade initierats av en grupp textilmanufakturister med Jonas Alströmer i spetsen. Schäferier inrättades på gårdar i Östergötland, Västergötland, Halland, Skåne och Gotland, där det fanns lämplig höglänt och torr mark.

Kommerskollegium uppmanade 1736 landshövdingarna att välja ut elever med universitetsutbildning. I schäferiskolan utbildades discenterna (eleverna) i naturhistoria, mineralogi, anatomi, sjukdomslära, läkemedelslära, schäferi, trädgårdsplantering, humleplantering

och tobaksplantering. Utbildningen varade 2–2½ år. Skolan drev också projekt med syfte att förbättra det svenska lantbrukets ekonomi. Det omfattande kursinnehållet tyder på att detta är den första lantbruksutbildningen i Sverige.

1748 blev Linnélärjungen Karl Dahlman Eskilsson föreståndare och lektor i ekonomi. Han ersattes 1753 av docenten Lorens Wolter Rothof från Uppsala. Den tyske schäfern Joachim Christian Stahl (ca 1701–1767) var lärare i fårskötsel. Övrig personal var en trädgårdsmästare och en tobaksplantör samt ett antal drängar. När naturforskaren Anders Tidström besökte skolan 1756 studerade fem ordinarie och en extra lärjunge vid skolan.

Efter utbildningen utnämndes eleverna till provinsialschäfrar i olika län. De skulle försörja sig genom att bedriva lantbruk med föredömlig fårskötsel. De hade dock svårt att få allmogens förtroende och saknade ekonomiska medel att bedriva effektiv rådgivning.

En av de första som intresserade sig för Höjentorps historia var adjunkten vid Veterinärinrättningen i Ska-

ra Lars Tidén (1777–1847), vars uppsats publiceras i matrikeln. Originalet förvaras i handskriftssamlingen i Hernquistbiblioteket i Skara. Tidén ansåg att Alströmers schäferskola var Europas första veterinärskola.

Nytrycket av uppsatsen ”Några uppgifter om Sveriges första landbruksskola” författades av provinsialläkaren Gustav Ferdinand Berggren och publicerades i ”Elsborgs läns Kongl. Hushållningssällskaps tidskrift” 1896. Berggren ansåg att provinsialschäfrarnas uppdrag påminde om senare tiders länsagronomers.

Matrikelns minibiografier ger inblick i familjeförhållandena, privatlivet och yrkeskarriären för dem som genomgick schäferskolan. Matrikeln är en viktig källa för de lantbruks- och personhistoriker som sysslar med 1700-talet men är också en viktig resurs för lokalhistoriker och släktforskare. Matrikeln har ett ort- och personregister.

Göran Sjögård, Lund